

Bu proje, Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir.

Sivil Toplumda Ağ Yönetişimi İçin Pratik Bir Kılavuz

Hazırlayan: Adem Arkadas-Thibert

2017

Uluslararası Çocuk Merkezi

Bilkent Üniversitesi, Merkez Kampüs, Kütüphane Binası, 06800 Bilkent / Ankara

Tel: +90 312 290 23 66 - Faks: +90 312 266 46 78

e-mail: icc@icc.org.tr

Bu proje Uluslararası Çocuk Merkezi tarafından yürütölen Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından desteklenen Çocuklarla Birlikte Daha Güçlü çalışması kapsamında hazırlanmıştır. Avrupa Birliği, yayının içeriği ile ilgili olarak herhangi bir sorumluluk veya yükümlölük kabul etmez.

İçindekiler

Arka Plan.....	3
Giriş.....	4
Ağların Yapıları Ve Yürütülüşleri.....	6
İyi Örnekler.....	10
Çocuk Hakları Alanında Ağ Oluşturmak İçin İpuçları.....	13
Başlamadan Önce.....	14
Yapılanma.....	14
Faaliyetler – Uygulama.....	16
Çocuk Hakları Ağları İçin Kontrol Listesi.....	17
Ağlara Çocuk Katılımını Gerçekleştirmek İçin Temel Prensipler.....	18
Çocuk Hakları Ağları İçin Yararlı Kaynaklar.....	22
Bilgi Kaynakları.....	22

Arka Plan

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, (BMÇHS ya da Sözleşme) Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu tarafından 1989 yılında benimsenmiş ve bugün itibarıyla BM üye sayısının da üstünde, 196 ülke tarafından onaylanmıştır . Sözleşmede yer alan yasal olarak tanınmış insan hakları, ilkeleri ve standartları evrensel kabul görmüştür.

Sözleşmenin tüm ülkelerin, kültürlerini, inançlarını ve görüşlerini yansıtacak şekilde 10 yıl süren hazırlık aşamasında sivil toplum örgütleri (STÖ'ler) etkin rol oynamıştır. Bu nedenle başka hiçbir insan hakları sözleşmesinin STÖ'lere sağlamadığı hukuki bir tanınmayı Sözleşmenin 45. Maddesi ile sağlamıştır. Bu madde,uzman kurum ve kuruluşların izleme görevini tanıyarakSTÖ'lerin BM ÇHS'nin ülkelerde uygulamasını izlemekle görevli olan BM Çocuk Hakları Komitesi'nin çalışmalarına katkı sağlamasını ön görmüştür..

Yasal olarak da tanınan bu görevi benimseyen STÖ'lerin ülkelerinde çocuk hakları ağları oluşmaya başlamış, ülke raporlarına ek STÖ raporu yazmaları ve/veya ülke raporlarına katkıları desteklenmiştir.

BM Çocuk Hakları Komitesi'nin ilk üyelerinden ve 2017 itibarıyla BM Çocuğa Karşı Şiddet Özel Temsilcisi Marta Santos Pais, ağlara göndermede bulunarak şunları söylemiştir (Floransa 1996):

"(Ulusal ağlar) bu alanda önemli bir diğer izleme mekanizmasını oluşturmaktadır. Ulusal ağlar, çocukların çevresinde güçlü bir toplumsal hareket yaratmakta, çocuk haklarının tanıtım ve savunusunu yapmakta, çocukların katılımını özendirilmekte ve her birey ve gruba çocuk hakları savunucusu olma anlayışını aşılarmaktadır. Dahası, bu ağlar, çocuk hakları alanındaki girişimlerinin izleyicisi ve bu hakları gerçekleştirme çabalarındaki ortakları olarak hükümetlerin faaliyetlerini de önemli ölçüde etkilemektedirler."

Türkiye'de de durum çok farklı değildir. Sözleşmenin imzalanmasından sonra birçok çocuk hakları ağı oluşmuş ve çok değerli katkılar sağlamıştır. Bu kılavuz, sağlanan katkıları daha da arttırmak için hazırlanmıştır.

1) BM Enformasyon Merkezi, Ankara, "Birleşmiş Milletler'e Üye Ülkeler (alfabetik)" (<http://www.unicankara.org.tr/uye-ulkeler-alfabetik/>)

Giriş

Sivil toplum ağları geleneksel anlamda hiyerarşik yapısı olan bir örgütler değildir. Bir yönetim vb. gibi güç sahibi olanların örgüt içindeki bileşenlere/çalışanlara kimin neyi, nasıl, ne zaman yapacağını söylediği/dayattığı bir yapısı yoktur. Bir sivil toplum ağı temelde diğer örgütlerden farklıdır farklıdır: düzenli bir şekilde ortak bir hedef için ortak hareket eden birbirinden bağımsız örgüt ve kişilerin oluşturduğu ortak hedefi gerçekleştirmek için birbirine dayanışma içinde bağımlı bir örgütlenmedir.

Bu etkileşimin örgütlenme yapısı ve devamlılığı değişik biçimler alabilmektedir. Pek çok ülkedeki kadın hakları hareketinde görülebileceği gibi doğaçlama bir şekilde tabandan bir hareketle oluşan ve ortak gelecek vizyonu/görüşü, ortak değerler ve ortak deneyimlerle, belli düzeyde ortak planlama ve eylem ile oluşabilmektedir. Bunun yanında söz konusu ağlar yönetim kademeleri olan ve yine ortak gelecek vizyonu/ görüşü, ortak değerler ve ortak hedefleri ile ortak planlama ve eylem için göreceli olarak yapısal bir örgütlenme çalışmasıyla da oluşabilmektedir.

Bu kılavuz, ikinci tip ağ oluşturmak isteyen, yani ortak hedefler etrafında bir araya gelip sistematik bir şekilde çocuk hakları ve esenliğinin önündeki engelleri kaldırmak için çalışan kişilere destek vermek için hazırlanmıştır.

Ağlar, hangi şekilde oluşmuş olursa olsun, temelde ortak bir sorunu tek başına çözemeyeceği bilinciyle bir araya gelen, üyeler arası ilişki dokusu içeren yatay örgütlenmeler olarak kararlarını müzakere ve uzlaşma çerçevesinde çözüme ulaşmak üzere almaktadırlar. Alınan kararları gerçekleştirmek ve belirlenen hedeflere ulaşmak için devamlı ödün verme ve fikir birliğine ulaşma gereksinimi duyulması, ağın oluşumu aşamasında belirlenen bazı yapılanma ve çalışma kurallarının da baştan oluşturulması ya da gözden geçirilmesi zorunluğunu doğurmaktadır:

- Ağ içinde üyelerin bilgi, insan, maddi ve aynı kaynakların adil değişimi ve dağılımı,
- Ağın hedefine ulaşması için karşılıklı ödün vermeye açık olma ve saygı içerisinde iletişim devam ettirme,
- Diğer üyelerin meşru çıkarlarına saygı duyma ve bunun gibi çalışma ve yapılanma şekilleri, zaman geçtikçe yeniden kurgulanmaya ihtiyaç duyulabilecek konulardır.

Ağ örgütlenmesi, en basit haliyle, üyelerin tek başına ulaşamayacağı bir hedefe ulaşmak için tüm üyelerin kaynaklarının bir havuzda toplanıp ortak çözüm için harekete geçilmesidir. Ağlar, karşılıklı etkileşim ile birikmiş bilgi, beceri, deneyimler

ve araçların üyeler ile paylaşılmasını sağlayarak ağır üyelerinin sorun çözme kabiliyetini artırır. Yani ağır asil ve elle tutulur çıktısı ortak hedefe ulaşmak olsa da, bunun yanında kültürel, siyasi, ekonomik, inançsal ve disiplinler arası içerme, iletişim, etkileşim, katılım ve şeffaflık ile ağır üyelerinin ve toplumun demokratik gelişimini de destekleyen bir çıktısı daha vardır.

Çocukların insan hakları söz konusu olduğunda bu çıktılara, çözümü uzun sürecek zor konulara dikkat çekme, çocuğun tüm hakları ve ihtiyaçlarını en geniş bakış açısıyla görebilme olanağı ve üyelerinin tek başına risk altında olabileceği eylemlerde üyelerin riskini azaltma olanağı eklenmektedir.

Kısaca ağlar;

- Birbirinden bağımsız ancak birbirine bağlı, belli kurallar içerisinde devamlı olarak etkileşim içerisinde olan örgütler ve/veya kişiler topluluğudur.
- Biçimsel ve zamansal olarak çok değişiklik gösterebilmektedirler.
- Biçimi ne olursa olsun ağır üyeleri arasındaki ilişki yapısı hep yataydır.
- Uzlaşma ve fikir/görüş birliği içinde hareket zorunludur.

Temel Özellikleri

- Bileşen ya da üyelerin ortak amaç/ihtiyaç/konu/problem etrafında toplanması ya da farklı aktörlerin ortak amaç/ihtiyaç/konu/problem odağında bir araya gelmesi
- Ağın yaptığı çalışmaların ve ürettiği bilginin, kendi bileşenlerinin ihtiyacını karşılamaya yönelik olması
- Çeşitli kaynakların birleştirilip tek kaynağın elde edebileceğinden daha fazla sonuç alma potansiyelinin olması
- Farklı alanlarda çalışan örgütlerin katılımı, dahiliyeti, diyalogu ve hesap verebilirlik ile şeffaflık ilkelerini temel alarak birlikte harekete geçmek için karar alınması.
- Farklı uzmanlıklara sahip üyeler arası bilgi ve deneyim alışverişi ile örgütlerin birbiri ile iletişiminin en yüksek düzeye çıkarılma potansiyeli olması
- Sınırları aşma - çok disiplinler, çok kültürlü gibi şekillerde çalışma potansiyeli olması
- Sesi çok çıkamayanların izolasyonunu azaltma/kaldırma olanağı
- Üyelerine daha geniş bakış açısı sağlama
- Aynı, aynılaşan ve tekrar eden faaliyetleri azaltması
- Üyelerine yeni ve geniş bakış açısı, yöntem, yaklaşım sağlama
- Birbirine saygılı ve açık iletişimi sağlaması
- Herkese aynı oranda bilgi vermesi
- Uzlaşma ve asgari oranda da olsa fikir birliği sağlaması
- Ortak karar, uygulama ve/veya kaynak bulması/yaratması

Ağların Yapıları ve Yürütülüşleri

Her ağın gelişimi, yapılanması, karar alma yöntemleri ve faaliyetlerini yürütüşü farklılık göstermektedir. Bunun yanında, genel olarak gevşek ve sıkı yapılandırılmış olarak ikiye ayırabileceğimiz ağların yönetişimi için karar alma ve planlama, mali yönetim ve uygulamalarını içeren üç temel başlıkta değişiklikler bulunmaktadır.

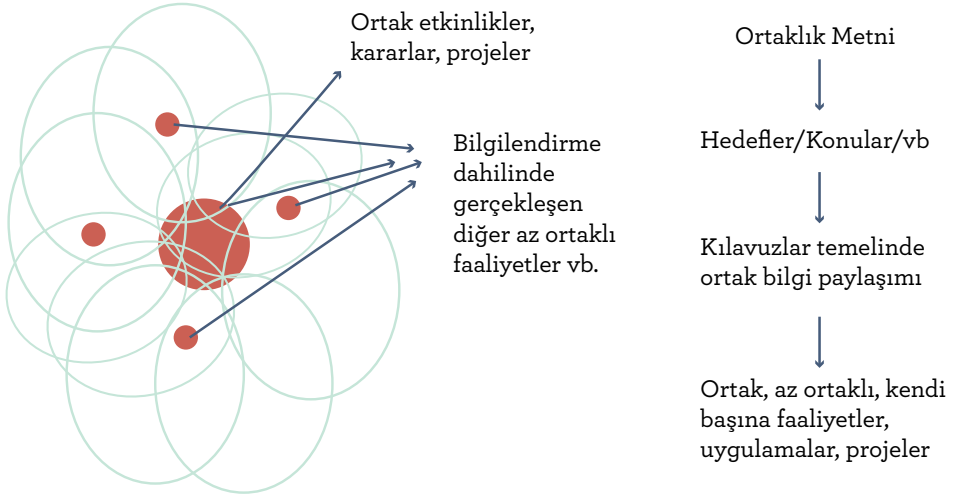
- 1. Planlama ve Karar Alma:** ağlar oluşurken etkilerini ve etkinliklerini sorunu çözme ihtiyaçları çerçevesinde belirlemektedir. Yıllık planlar ve esnek kaynakların/fonların belirleyici olduğu **oybirliği ile uzlaşma temelli** bir yapılanmaya gidilebileceği gibi, birkaç üyenin ya da bir üyenin fon bulmasıyla **üye örgüt temelli** bir yapılanmaya da gidilebilmektedir. İkisinde de birçok karar mekanizması ile **karar alımının** merkezileşmekten uzaklaşması ya da seçimle gelen bir grup ve/veya daimi ya da geçici bir sekreteryaya ile de karar alınması mümkündür. Nasıl olursa olsun sürecin en başında açık iletişim ve etkileşimle karar alma ve planlama yapısı belirlenmeli ki ağın hedefine ulaşması sırasında oluşabilecek iç ve dış riskler azaltılmalı böylelikle ağ hedefine yoğunlaşabilmelidir.
- 2. Mali Yönetim:** ağlar faaliyetlerini gerçekleştirirken ellerindeki ortak kaynağı kullanmaktadırlar. Bunu yaparken de farklı yöntemler benimseyebilmektedirler. Bazı ağlar **bir koordinatör STÖ** ya da **bir kişi** seçebileceği gibi bazıları görece bağımsız sekreteryaya oluşturarak da üyelere mali hesap verme yükümlülüğünü delege edebilmektedirler. Bunların yanında şeffaf mali bir yönetim ağ tarafından sektör dışından başka bir örgüte ya da bir proje grubu / danışmanlık grubuna güvene dayalı bir dış kaynak/iş ortağı olarak da verilebilmektedir. Önemli olan şeffaf ve hesap verebilir bir mali yönetimin olmasıdır.
- 3. Uygulama** – ağın faaliyetlerinin uygulanmasında da farklı yöntemler benimsenebilmektedir. Bir sekreteryaya oluşturarak alınan kararların hayata geçişini onların yönetimine bırakılabileceği gibi ağlar hedefe ulaşmak için gerekli farklı projeler için proje grupları oluşturabilir ve her proje için ayrı bir yönetim şekli seçebilir. Bunların yanında bir üye ya da sektör dışı bir STÖ'ye ya da bir STÖ ortaklığına bu sorumluluk delege edilebilmektedir. Başarılı birçok ağ bu uygulama yöntemlerinden birisini ya da birden fazlasını bir arada kullanmayı tercih etmişlerdir.

Tüm bu yönetsel kararlar, ağın kendisini nasıl oluşturduğuna, ihtiyaçlarına, çözmek istediği sorunu nasıl gördüğüne bağlı bir şekilde farklılık gösterecektir.

Bazen **gevşek yapılandırılmış bir ağ** sorunun çözümü için izlenmek istenen yol ve ağı oluşturacak örgütler ve/veya kişiler için yeterli olabilmektedir.

Gevşek yapılandırılmış ağlar, geniş ve açık üyelik yapısına sahiptirler. Üyelik açıktır ve denetime ya da ön seçime tabi değildir. Ağın kuruluş/ortaklık metnini kabul eden her örgüte açıktır. Ağın hedefi ve çalışmak için seçtiği konular vardır, bazen sadece geniş hedefli bir kampanya yürütmek için oluşabilmektedirler. Ortak bilgi paylaşımı düzenli koordinasyon yeterince güçlü olamayabilir. Üyeler arası ortaklık güçlü olmayabilir. Ağın genişliğine oranla faaliyetler az ortakla gerçekleştirilmektedir.

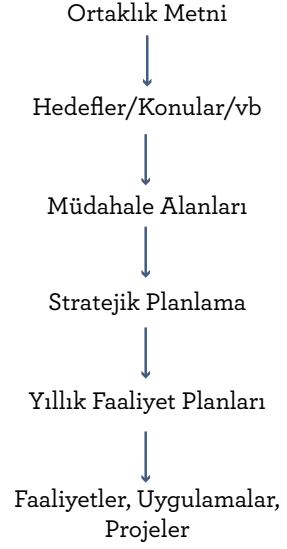
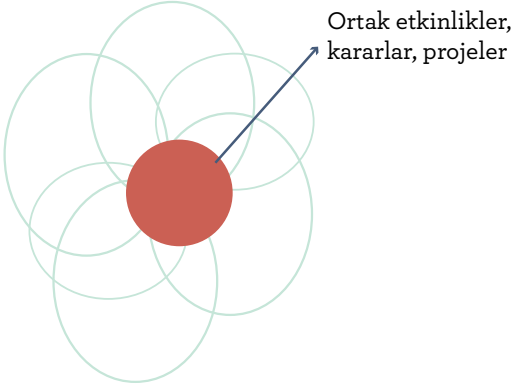
Tüm bu özelliklerin yanında, gevşek ağ yapılanması, belli bir sorunun çözümü için geçici bir süreç olarak görülebilir. Söz konusu ağ daha sonrasında yapılanmasını gözden geçirerek değiştirebilir.

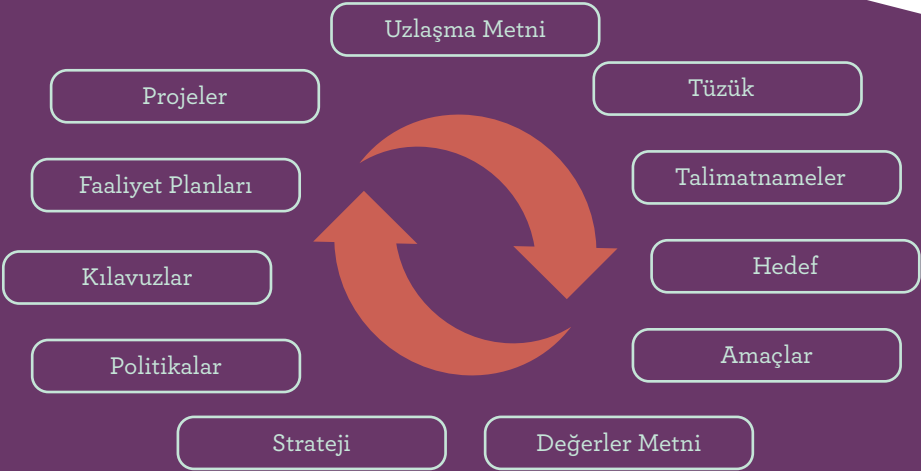
Şekil 1 Gevşek Yapılandırılmış Ağın Özellikleri

Yaptıkları değerlendirme sonucu gevşek yapılandırılmış bir ağ bir süre sonra daha sıkı yapılandırılmış bir ağ yapısına da geçebilmektedir.

Sıkı yapılandırılmış ağlarda üyelik koşulludur ve denetlenir. Yönetişim belgeleri vardır: kuruluş, ortaklık, ortak ve oybirliği ile kabul edilmiş belirgin hedef ve amaçları, iç yönetim tüzükleri, politikaları, zaman kısıtlı stratejik planları ve faaliyet planları, izleme ve değerlendirme sistemleri, vb.dir

Şekil 2 Sıkı Yapılandırılmış Ağlar

Kurumsallaştırma <> Esneklik

Şekil 3 Sıkı Yapılandırılmış Ağlar Yönetim ve Kurumsal Yapısı

Birçok çocuk hakları ağı bu iki model arasında bir yerededir, çünkü ağlarda esneklik ve değişime uyum esastır.

Tüm insan hakları ağlarında olduğu gibi hak sahibinin katılımı bir yükümlölük olarak görölmelidir. Çocuk hakları ağlarında hem ağın yönetişimine, hem de ağın faaliyetlerine çocukların katılımının sağlanması ağların yükümlölüğüdür.

Çocuk katılımı ile ilgili temel bilgi ve prensipleri sayfa 18'te bulabilirsiniz.

İyi Örnekler

Dünyada ve Türkiye'de pek çok başarılı ve haklar üzerine odaklanmış ağ vardır. Bunlardan bazılarını yukarıdaki ikili model ve ağların yapıları ve yürütüşlerinde yer alan üç temel başlık üzerinden, özet bilgilerini ise aşağıda bulabilirsiniz:

19 Kasım Çocuk İstismarını Önleme Küresel Ağı

Kadınlar Dünya Zirvesi Vakfı (Women's World Summit Foundation (WWSF) çocuk ve gençlik bölümü 2011 yılında Dünya Çocuk Hakları Günü olan 20 Kasım ile birleştirerek düzenlenebilecek bir gün olarak 19 Kasım Çocuk İstismarını Önleme Günü diye bir çalışma başlatmıştır. Çalışmayla ilgili dünya çapında bir çağrı yapmıştır. Türkiye'den Uluslararası Çocuk Merkezi'nin (ICC) katıldığı geniş katımlı, gevşek yapılandırılmış küresel bir ağ kurulmuştur. Ağ için ağ üyelerinin doğrudan katılımı olmadan WWSF her yıl farklı bir temada çağrı yaparak ve her yıl farklı üyelerin çocuğa istismarı ve şiddeti önlemek için 19 gün süren 1-19 Kasım arası aktivizm çalışması yapması için etkinlik kılavuzları, önerileri, posterleri, çıkartmaları ve diğer savunuculuk malzemeleri hazırlayıp ve üyelerine göndermektedir. Bu ağın tek hedefi bu günler arası (1-19 Kasım) çocuğa şiddeti önlemek için dünya çapında motivasyon yaratmak, konu ile ilgili daha fazla ses çıkmasını sağlamaktır. Ağın ortak hazırlanmış bir mutabakat metni olmamakla birlikte web sayfası üzerinden taahhüt de içeren bir form doldurulması zorunludur. Faaliyetlerin sonucu her yıl raporlanıp yayınlanmaktadır. Üyeler her yıl farklılaşabilmektedir. Bu ağ sayesinde Türkiye'de ve dünyada 19 Kasım çocuk istismarını önleme günü olarak bilinmeye başlanmıştır. 20 Kasım'da sadece bir gün konuşulan Dünya Çocuk Hakları Günü öncesi 20 gün boyunca çocuk hakları konularının tartışılması için bir motivasyon sağlanmıştır. Ağın merkezi bütçesi WWSF tarafından sağlanmakta, üyeler kendi kaynaklarıyla katılım göstermektedir. Daha fazla bilgi için:

<http://19days.woman.ch/index.php/en/>

Çocuk Hakları Uluslararası Ağı (CRIN)

Nüveleri Paris'te Uluslararası Çocuk Merkezi'nin ofisinde 1991'de BMÇHS'nin hayata geçmesinin ardından Çocuk Hakları Komitesi'ne gelecek raporlar, STK raporları ve çocuk haklarıyla ilgili bilgilerin toplandığı bir çalışma ihtiyacından ortaya çıkan CRIN (o zamanlar Çocuk Hakları Bilgi Ağı olarak anılıyordu), UNICEF ve alanın önde gelen çocuk hakları sivil toplum örgütleri tarafından oluşturulmuştur. 1992-1995 arasında Cenevre'de Çocukları Savunma (Defence for Children International) adlı bir STÖ'nün bir odasında iletişim ofisi gibi çalışmalarını devam ettirdikten sonra 1995'te Çocukları Kurtarma (Save the Children) İngiltere ofisinin ev sahipliğinde Londra'ya taşınmış, 1997'de de bir yönetim kurulu ve sekretarya kurulmuştur. Ağ düzenli çocuk hakları bültenleri ve çocuk hakları örgütleri adres rehberi yayınlamaya başlamış ve web sitesi üzerinden üye başvurusunu açmıştır. Şu anda gevşek bir

uluslararası çocuk hakları ağı olarak çalışmakla birlikte oldukça yapılandırılmış bir de bağımsız sekreteryası olan ağ temelli bir uluslararası sivil toplum örgütü özelliği de taşımaktadır. Üyelerine düzenli, zamanında, güvenilir bilgi ulaştırırken aynı zamanda yine üyelerine temel çocuk hakları ihlallerine karşı daha güçlü savunuculuk yapabilmeleri için kanıta dayalı yazılı kaynaklar sunmaktadır. Bunun yanında da küresel yönetim ortamlarında da az konuşulan çocuk hakları ihlali konularını gündeme getirip doğrudan politika düzeyinde savunuculuk yapmaktadır. Ağın yönetim kurulu, sekreteryası, politikaları, iç çalışma tüzükleri, stratejik planı ve faaliyet planı bulunmaktadır. CRIN'in değişik fon kuruluşlarının desteğinden oluşan bir bütçesi bulunmaktadır. Daha fazla bilgi için:

<http://www.crin.org>

Çocuğa Karşı Cinsel Sömürüyü Sonlandırmak için Uluslararası Ağı, ECPAT Uluslararası (End Child Prostitution in Asian Tourism – Ağın kısa adı buradan gelmektedir)

1990'da Asya'da Turizm Sektöründe Çocuk Cinsel Sömürüsünü (Fuhuşunu) Ortadan Kaldırma Kampanyası kararıyla sonuçlanan ve değişik sivil inisiyatiflerden 22 kişilik bir grup çocuk hakları aktivistiyle başlayan ağ, su anda 102 üye sivil toplum ülke ağı ve bireysel örgütünden oluşmuş ve 93 ülkede üyeleri üzerinden faaliyet gösteren bir ağ haline gelmiştir. 1990-1995 yılları arasında süren kampanya ile oluşan uluslararası sekreteryanın nüveleri 1996 yılında kampanyanın desteğiyle çocukların ticari cinsel sömürüsü teriminin de doğduğu ve İsveç Hükümeti'nin desteklediği konuyla ilgili ilk dünya kongresi Stockholm'de gerçekleşmiştir. Kongre bildirisinde, katılımcı devletlerin verdiği taahhütlerin izlenmesi görevi 1997'de uluslararası bir STÖ ağı olarak kurulan ECPAT Uluslararası tarafından üstlenmiştir. Uluslararası sekreteryaya, 1997-2004 yılları arasında birçok bölgesel toplantı ile küresel bir ağın oluşmasını sağlamıştır. ECPAT Uluslararası'nın yönetim kurulunda, ayrıntılı yazılmış yönetim kurallarından oluşmuş bir yönetim sistemi bulunmaktadır. Üyelik belli standartlara ve diğer üyelerin ve üyelik denetleme komitesinin kararıyla gerçekleşmektedir. Alanda en az üç yıl kanıtlanabilir faaliyet gösteren örgütler, üyelğe sekreteryaya üzerinden başvurabilmektedir. Ağın bağımsız bir sekreteryası vardır ve tüm üyelerin daha iyi savunuculuk yapması için onları desteklemekte ayrıca küresel düzeyde de üyelerinden gelen bilgilerle savunuculuk yapmaktadır. Ağın çocuk ve genç danışma komitesi ve çocuk katılımı sorumlusu bulunmaktadır. Farklı fon kuruluşlarından projeler ve üye örgüt projeleri ve destekleri ile faaliyetler fonlanmaktadır. - Daha fazla bilgi için:

<http://www.ecpat.org>

Avrupa Çocuk Ağı (EuroChild)

Çocuk Refahı Avrupa Forumu adlı Avrupa düzeyinde faaliyet gösteren gevşek yapılı bir ağ olarak çalışmalarına başlayan EuroChild, 2004'te Forum üyeleri ve 3 kişilik bir sekreteryaya tarafından uygulama yapan sıkı yapılandırılmış bir ağ olarak oluşturulmuştur. Şu anda farklı üyelik tipleri ile 165 üye STÖ, 3 aday üye ve 21 ülke

ağını içeren 184 üyeden oluşmuş genel kurulu bulunmaktadır. Üyeliklerde belirli kurallara ve başvuran örgütün yıllık geliri doğrultusunda ve üyelik çeşidine göre değişiklik gösteren üyelik harcı mevcuttur. Ağın yönetim kurulu, sekreteryası, stratejik planı, faaliyet planı ve i politikaları bulunmaktadır. ocuk katılımını sağlamak için de bir ocuk katılımı sorumlusu bulunmaktadır. Ağ, Avrupa düzeyinde bağımsız savunuculuk çalışmalarını üyelerinden gelen bilgi ve destekle gerçekleştirmektedir. Ülkeler düzeyinde ve yerel savunuculuk yapılabilmesi için kaynak yayınlar ve fırsatlar yaratmaktadır. Avrupa Birliği başta olmak üzere üye aidatları ve farklı fon kuruluşlarından aldığı fonlarla faaliyetlerini yürütmektedir. Daha fazla bilgi için:

<http://www.eurochild.org>

İnsan Hakları Ortak Platformu (IHOP)

2005 yılında Helsinki Yurttaşlar Derneği (HYD), İnsan Hakları Derneği (İHD), İnsan Hakları ve Mazlumlarla Dayanışma Derneği (MAZLUMDER), Türkiye İnsan Hakları Vakfı ve Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi tarafından kurulmuş bağımsız bir ağdır. 2007 yılında Türkiye İnsan Hakları Vakfı ve 2009 yılında MAZLUMDER, İHOP yönetim kurulundan ayrılmışlar ancak kendi seçtikleri ortak çalışmalara katılmaya devam etmişlerdir. 2013 yılında İnsan Hakları Araştırmaları Derneği ve İnsan Hakları Gündemi Derneği de İHOP'a katılmıştır. Platformun alışmaları üye örgütlerin hepsine açık olan çalışma grupları üzerinden yürütölmektedir. Çalışma grupları, platformun belirlediği stratejik amaçlara uygun olarak çalışma alanlarını, yürütölüş biçimlerini ve zamanını belirlemektedir. Çalışma grupları çalışmalarında her üye örgütün görüşlerinin temsil edilmesini güvence altına almaktadır. İHOP'un yönetim kurulu, sekreteryası, yönetişim belgeleri, kuralları, stratejik planı ve faaliyet planı bulunmaktadır. Üzerine çok çalışılmayan ocuk için Adalet Girişimi gibi temel insan hakları konularındaki ağları da destekleyen çalışmalar yapan İHOP farklı fon kaynaklarından aldığı proje destekleri ve üyelerinin öz kaynaklarıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. Daha fazla bilgi için:

<http://www.ihop.org.tr>

Çocuk Hakları Alanında Ağ Oluşturmak İçin İpuçları

Çocuk Hakları için Ağ Oluşturulması ve Sürdürülmesinin Önemi

- Ağlar, değişimin hızlandırıcı unsurları olarak, çocukların refahının BM ÇHS’de belirtildiği doğrultuda geliştirilmesi konusunda ortak duyarlılığa sahip kuruluşları bir araya getirerek çocuk haklarına yönelik bir odaklanma sağlamaktadırlar.
- Ağlar, hakların yaşama geçirilmesinde çocuklarla birlikte veya onların sesi olan, onlar adına hareket eden, çocuk haklarının başlıca savunucusu konumundaki oluşumlardır.
- Farklı gruplardan oluşmuş ancak çocuğun yüksek yararı için birleşmiş bir oluşum içinde olmaktan kaynaklanan bilgi dağarcığına güven ve geniş deneyimin getirdiği çocuk hakları konusunda otorite olma, genel olarak tek bir bileşenin yapabileceklerinin ötesine geçmektedir.
- Koalisyonlar, BM Çocuk Hakları Komitesi’ne ve diğer uluslararası ve ulusal otoritelere sahadan gelen bilgi ve deneyimle çocuğu etkileyen konularda raporlar sunma ve çocuk haklarını tanıtma açısından büyük önem taşıyan bir dizi uzmanlık ve deneyimi bir araya getirir.
- Ağlar bilgi, beceri ve deneyimlerin paylaşılması yoluyla tek tek üyelerinin kapasitesini çocuk hakları alanında geliştirir.
- Ağlar, üyelerine, özellikle tek başına kaldıklarında güçlüklerle karşılaşabilecek olanlara koruma sağlar.
- Ağlar, çocuklar adına veya onlarla birlikte çalışan kuruluşlar söz konusu olduğunda, refah/hayır işlerinden insan hakları odaklı çalışmalara geçmelerini kolaylaştırır.

Başlamadan Önce

Tek bir çocuğu, tek tek birçok çocuğu, ya da bir grup olarak bazı çocukları ya da tüm çocukları olumsuz etkilediğini gözlemlediğiniz bir konu var ve bunu tek başınıza, tek bir dernek/vakıf/oluşum olarak çözemeyeceğinizi düşünüyor / hissediyorsanız, sorunun çözümü için bir ağ kurmaya ihtiyacınız var demektir. Bu ihtiyaç da ancak sizin gibi aynı konuyu sorun olarak görüp çözmek isteyen ve ağ kurulması ihtiyacını duyan diğer örgütlerle ağ kurarak karşılayabilirsiniz. Yani,

- ihtiyaç analizi (Sorunu gerçekten tek başınıza çöremez misiniz? Bir ağa, birçok örgütün sorunun çözümünde bir araya gelmesine gerçekten ihtiyaç var mı? vb.),
- durum analizi (Sorun ne kadar büyük?, Çözümü kolay mı?, Kaç çocuğu nasıl, nerede, ne zaman etkiliyor?, Hangi çocukları etkiliyor?, Zarar ne kadar büyük?, vb.),
- paydaş analizi (Kimler bu sorunu yaratıyor?, Kimler çözebilir?, Kimlerle çalışırsak çözüme ulaşabiliriz?, vb.) yapmadan harekete geçmemek gerekmektedir.

Kurulum ve planlama aşamasında kendinize ve çocuklara dürüst olun, büyük bir ortaklıkta/ağda itici güç olma, kendi ilgi ve çıkar alanlarınız ve ihtiyaçlarınızı ve ağa yapabileceğiniz katkıları iyice değerlendirin. Sesini duyuramayan çocuklar için/ çocuklarla bir ağ kurmak çocuklara verdiğiniz büyük bir taahhüttür, buna sadık kalın!

Çocukların hakları var, onları hayal kırıklığına uğratma hakkımız yok!

Yapılanma

Ağların Yapıları ve Yürütülüşleri kısmında da göreceğiniz gibi çocuk hakları konusunda ağınızın yapısını ihtiyaçlarınız ve koşullar belirleyecek, farklı yapılanmalarla başlayıp sonradan yapısı değişebilecektir. Çocuk hakları ağları genellikle görevleri istekli üyeler arasında paylaştırmakta ve çalışmalarına başlamaktadır. Aralarından pek azı ortaklaşılan hedef ve amaçlar için stratejide ortaya çıkan program çerçevesindeki çalışmaların tamamını veya büyük bölümünü yürütecek yarım veya tam zamanlı personel çalıştıracak kaynakları bulabilmektedir. Birçok ağ, sekreterlik işlerinin yürütülmesinde üyelerinin yapacakları katkılara bağımlıdır. Ancak çok azı, örneğin Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek için Ortaklık Ağı gibi, uluslararası ve ulusal üyelerinin ve UNICEF gibi doğal ortakların aktif desteği ile kurulup çalışmalarını sürdürmekte başarılı olmuştur.

Üyeler, ağda çalışmaların büyük bölümünü yürütürlerken üyeler arasındaki görev ve sorumluluk paylaşımı ve etkili bir çalışma açısından hayati önem taşımaktadır.

Genellikle, üyeler, her biri farklı bir amaca yönelik farklı gruplarda çalışmaktadırlar. Ancak genel olarak aşağıda belirtilen yapılar neredeyse tüm çocuk hakları ağlarında vardır:

- **Genel Kurul (GK)** bütün üyelerin toplandığı, geçmişini değerlendirip geleceği planladığı karar organıdır. Hangi sıklıkla toplanılacağına ihtiyaçlar ve kaynaklar doğrultusunda karar verilmektedir.
- **Eşgüdüm Komitesi/Yürütme Kurulu (YK)** GK'de seçimle bir süreliğine göreve gelen ağ yönetimidir. Görevi, ağın eşgüdümünü, misyonun ve hedeflerinin gerçekleşmesini sağlamaktır. YK, yönetimle ilgili görevler bakımından yürütme işlevlerini de üstlenebilir veya bu amaçla başka çalışma grupları ya da sekreteryaya oluşturulabilir. Ağın elindeki kaynaklara bağlı olarak, yürütme görevinin büyük bölümü YK'ya karşı sorumlu, ücretli sekreteryaya tarafından yürütülebilir. Ağı temsil edecek olanlar da YK tarafından seçilir veya bu temsil işini YK üyeleri üstlenebilir.
- **Komiteler/Çalışma Grupları** genellikle belirli temalara veya konulara göre oluşturulmaktadır.
- **Alt-komiteler/alt gruplar** ve görev birimleri, odak kişiler genellikle kısa süreler için oluşturulmaktadır.

Bunların yanında ağların belirli düzeyde ortak metinlere ve taahhütlere de ihtiyacı vardır. Bu nedenle en azından bir ortaklık ve taahhüt metni her ağda mevcuttur. Bu belgeler yanında ağın işlerinin nasıl yürütüleceğine dair bir stratejik planlama ve faaliyetlerin planlandığı bir belge ağınızın daha etkin çalışmasını ve yaptığınız işleri değerlendirmenizi kolaylaştıracaktır.

Ek olarak, çocuğu ilgilendiren ve ağın önemli bulduğu konularda ağın ortak anlayış ve tavrını göstereceği politika notları ve strateji belgeleri gibi çalışma metinleri hazırlanması da ağın konuyla ilgili olabilecek ani gelişmelere hazırlıklı olup hızlı yanıt verebilmesini sağlamaktadır.

Bahsi geçen örnek belgeleri Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek için Ortaklık Ağı'ndan elde edebilirsiniz:

www.cocugasiddetionluyoruz.net

Faaliyetler – Uygulama

Yapılanma bölümünde bahsi geçen ve GK'de kabul edilmiş bir strateji ve faaliyet planı çerçevesinde faaliyetlerinizi gerçekleştirebileceğiniz gibi ihtiyaçlarınız ve

kaynaklarınız bunu ilk etapta gerçekleştirmeniz için yeterli değilse belirli bir sayıda ve tüm üyelerin katkı ve katılım gösterebileceği faaliyetlere yönelmeniz yeterli olacaktır. Faaliyetlerinizde olabildiğince çocukların sesini duyurmayı, çocuk katılımı temel prensiplerine (bkz. sayfa 18) uygun olarak çocukları da katarak yapmanız ağınızı ve çocukları güçlendirecektir.

Ağ olarak faaliyetlerinizin çoğu savunuculuk faaliyeti olacaktır. Savunuculuk hakkında ve genelde çocuk hakları ve özelde sorun gördüğünüz alanda olabildiğince bilgi ve kanıta dayalı savunuculuk yapmak hem ağınızı, hem ağ üyelerinizi hem de en önemlisi çocukları güçlendirir.

Faaliyetlerinizi ağ üyelerinin öz kaynaklarıyla yapabileceğiniz gibi ağınızın yapısına uygun bir şekilde kaynak ve fon arayışına girmeniz gerekebilir. Bu konuda kılavuzun sonunda işinize yarayacak bazı destek kaynakları bulabilirsiniz.

-
- Çocuk hakları savunuculuğunda bir ağ için güven ve inandırıcılık çocuklar açısından hayatidir, bu nedenle aşağıdakilere dikkat etmek gereklidir:
 - Ağın toplumdaki konumu ve verdiği izlenim, çocuk hakları konusunda sergilediği deneyim, profesyonellik ve bu alandaki itibarı;
 - Analiz, uzmanlık, yerinden bilgi ve ilgili kesimlere ve medyaya erişim, ağın sunduğu yazılı kaynaklar ve uzman kişiler;
 - Kamu yararına olduğunun gösterilmesi;
 - Siyasal partilerden ve diğer çıkar gruplarından bağımsızlık
 - Görünürlük ve reklam;
 - Ağın ürettiği bilginin derinliği, karşıt olanlar da dahil diğer görüş ve yorumları dikkate almasının önemi.
-

Çocuk Hakları Ağları için Kontrol Listesi

		EVET	HAYIR
Ağ vizyonu	Toplumun ÇHS açısından değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkan bir gelecek görüşü vardır.		
Misyonu	Aşağıdaki boyutlara sahip bir açıklaması vardır: <ul style="list-style-type: none">• Çocukların hayatında yaratmak istenilen değişim hedefleri• Çocukların hayatında yaratmak istenilen değişimin niteliği• Ağın yerinin ve rolünün gerekçesi		
Stratejisi	Misyonun yerine getirilmesi için seçilen çalışma alanları ve yöntemleri vardır.		
Eylem ve Projeler	Stratejiye uygun ve somut, ölçülebilir, ulaşılabilir, uygun ve belirli sürelerde gerçekleşmesi öngörölmüş hedeflerin temel alındığı etkinlikler ve eylemler vardır. Ağ bu etkinlik ve eylemleri gerçekleştirirken, üyelerine ve çocukların hayatına ek değer yaratmalı / katmalıdır.		
İzleme ve Değerlendirme	Çocukların hayatında yaratılan etki izlenip değerlendirilir, değerlendirme daha sonraki planlamanın zemini oluşturur.		
Üyelerin Katılımı	Üyeler ağın vizyonunu ve misyonunu bilir ve bunu destekler, faaliyetlere katkı ve katılım gösterir.		
Eşgüdüm	Uzlaştırıcı ve hedeflenen işlerin gerçekleştirilmesi için istek uyandıran sonuç odaklı çalışmaya teşvik eden dinamik kişi/ler YK'da yer alır ve yetkileri net olarak belirlenir. Alınan ortak kararlara üyeler gerekli saygıyı gösterip uygular.		
Kaynaklar	Ağın çalışmalarının gerçekleştirilmesini sağlayacak kaynaklar net olarak belirlenir ve ağ üyeleri ile çocuklara hesap verebilir.		
Dış etmenler	Ağın kamuoyunda olumlu güvenilir, konunun uzmanı olarak bilindiği bir imajı vardır. Ağın ilişkide olduğu önemli kuruluşlar ve özel ilgi grupları ile ilişkileri, karşıt görüşler ile ilişkileri dostane şekilde yürütölmektedir.		

Ağlara Çocuk Katılımını Gerçekleştirmek için Temel Prensipler

Çocukların katılım hakkı anlayışı, çocukların kendi görüşlerinin ve yetişkinlerin görüşlerinin nasıl dikkate alındığını ve süreçlerin sonucunu nasıl şekillendirdiğini öğrenebildikleri, çocuklar ve yetişkinler arasında bilgi paylaşımı ve diyalog dahil olmak üzere devam eden süreçleri tanımlamak için günümüzde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Çocukların katılım hakları ile ilgili son 20 yıldır birçok çalışma yapılmış, Çocuk Hakları Komitesi yüzlerce ülke raporu incelemiştir, bu çalışmalar ve incelemeler sonunda çocuk katılımı şu şekilde tanımlanmaktadır:

Çocukların katılım hakkı, değişik düzeylerde kendilerini etkileyen karar alma süreçlerine çocukların düzenli ve sürekli bir şekilde görüş bildirmesi, düşünce, planlama, izleme ve değerlendirme de dahil tüm süreçleri etkileyebilmesi, bu görüşler kullanılarak yasaların, politikaların, uygulamaların hayata geçirilmesidir.

Bu süreç aşağıda sıralanan koşulların yerine getirilmesini gerektirmektedir:

- Çocuk ve yetişkinler arasında karşılıklı saygı ve güç paylaşımı esasına dayalı kesilmeyen diyalog ve bilgi paylaşımı;
- Çocuklara hem süreci hem de sonuçları etkileyebileceği güç ve yetkinin tanınması;
- Çocukların gelişen kapasitelerine, tecrübelerine, ilgilerine saygı duyulması;
- Farklı yaş grubundaki ve engellilik durumundaki çocukların kendilerini farklı şekillerde ifade edebilecekleri anlayışının yetişkinlerde olması / oluşması
- Bazı çocukların değil tüm çocukların katılım hakkının olduğu bilincinin yetişkinlerde olması / oluşması;
- Çocukların çocukluğu “şu anda” deneyimleyen çocukluğun uzmanı olduklarını unutulmaması!

Katılım hakkı BM ÇHS'de özellikle 12. Madde'de irdelenirken, bir seri hakkın birlikte düşünülerek adlandırıldığı bir haktr:

- **ÇHS madde 5:** Çocuğun gelişen kapasitesiyle kendi hakkını kullanması ve kendisinden sorumlu yetişkinlerin çocuk üzerindeki yönlendiriciliğini yavaş ve kademeli olarak çocuğa devretmesi
- **ÇHS madde 12:** Çocuğun söyleyeceklerinin ve düşüncelerinin dinlenmesi ve fikrine gereken değerin/ağırlığın verilmesi, kendini ilgilendiren kararlara katılması
- **ÇHS madde13:** Düşünce özgürlüğü
- **ÇHS madde 14:** Din ve vicdan özgürlüğü
- **ÇHS madde 15:** Toplanma ve örgütlenme özgürlüğü
- **ÇHS madde 16:** Özel hayata saygı
- **ÇHS madde 17:** Çocuğun gelişimini olumlu etkileyecek doğru, zamanında ve anlayabileceği şekilde hazırlanmış bilgiye erişim hakkı

Çocuk veya çocukların dinlenildiği ve katıldığı tüm ağ süreçleri şu nitelikleri taşımaktadır:²

1. Şeffaf ve bilgilendirici – Çocuklara görüşlerini özgürce ifade etme ve görüşlerine gerekli ağırlığın verilmesi hakları ve bu katılımın nasıl gerçekleşeceği, kapsamı, amacı ve potansiyel etkisi konusunda tam, erişilebilir, çeşitliliğe duyarlı ve yaşlarına uygun bilgi sağlanmalıdır;

2. Gönüllü – Çocuklar hiçbir zaman dilekleri dışında görüşlerini ifade etmeye zorlanmamalı ve istedikleri aşamada bu katılımlarını durdurabilecekleri konusunda bilgilendirilmelidir; katılıma gönüllü olabilmeleri için ayrıca,

- I. Konu hakkında bilgilendirilmeleri,
- II. Kendilerine söz hakkı tanınması,
- III. Beklentilerinin dikkate alınması,
- IV. Kendi istekleriyle görev almaları ve sorumluluk paylaşmaları,
- V. Gerektiğinde yetişkinlerden yardım alabilmeleri,
- VI. Kendilerine saygı duyulması,
- VII. Kendi iradeleriyle kararlar alabilmeleri gerekmektedir.

2) ÇHS Çocuk Katılımı Genel Yorumu'ndan alınmış ve uyarlanmıştr

3. Saygılı – Çocukların görüşleri saygı ile karşılanmalıdır ve kendilerine görüş veya faaliyet başlatmaları için fırsatlar sağlanmalıdır. Çocuklarla çalışan yetişkinler, örneğin aileye, okula, kültüre ve çalışma ortamına katkılarında çocukların katılımının iyi örneklerini kabul etmeli, onlara saygı göstermeli ve bunlardan yararlanmalıdır. Yetişkinlerin ayrıca çocukların yaşamlarının sosyo-ekonomik, çevresel ve kültürel bağlamını anlamaya ihtiyacı vardır. Çocuklar için ve çocuklarla birlikte çalışan kişiler ve kuruluşlar ayrıca çocukların kamusal etkinliklere katılımı ilgili görüşlerine saygı göstermelidir.

4. İlgili – Çocukların görüşlerini ifade etme hakkı olduğu konular çocukların yaşamları ile gerçekten ilgili olmalıdır ve bilgi, beceri ve kabiliyetlerini kullanmalarına olanak vermelidir. Bunun yanında, çocukların kendilerinin ilgili ve önemli gördükleri konuları vurgulamaları ve ele almalarına olanak sağlanması için alan yaratılmalıdır.

5. Çocuk Dostu – Ortamlar ve çalışma yöntemleri, çocukların kapasitelerine uyarlanmalıdır. Çocukların yeterince hazırlanmasını ve onların görüşlerini katmak için gerekli güvene ve fırsata sahip olmalarını sağlamak için yeterli zaman ve kaynak sağlanmalıdır. Çocukların yaşlarına ve gelişen kapasitelerine göre farklı düzeylerde destek ve katılım biçimlerine ihtiyaç duyacağı hususu dikkate alınmalıdır.

Bunu gerçekleştirmenin yollarından biri faaliyetleri oyunlaştırılmış etkinliklere dönüştürmek ya da o şekilde tasarlamaktır. Oyunlaştırılmış etkinlikler özellikle çocuklar için kalıcı öğrenme sürecinin araçlarıdır. Etkinlikler sırasında takım oluşturulur, grup çalışması ya da faaliyetler sonunda kazanılan küçük bir zafer, çocuğun kendine güvenini arttırabilir. Oyun oynamak, sosyal becerilerin gelişmesini sağlamaktadır. Etkinlikler sırasında kişiler arasındaki farklılıklar ortaya çıkar ve herkes diğer katılımcılar hakkında fikir sahibi olur, onların görüşlerinden yararlanır, yeni şeyler öğrenir.

Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin 31. Maddesi de çocuğun oyun oynama hakkına sahip olduğundan ve diğer haklar gibi oyun oynama hakkında da çocuğa eşit fırsatlar sağlanması gerektiğinden bahsetmektedir. Bu nedenle faaliyetlerinizde her zaman 31. Madde'yi düşünmeniz ve programınızı oyunları da içerecek şekilde düzenlemeniz gerekmektedir. Yetişkinler ve özellikle çocuklar oynayarak daha kolay öğrenebildikleri için oyun yöntemi, insan hakları eğitimlerinde de sıklıkla kullanılan ve kullanılması önerilen bir yöntemdir.

6. Kapsayıcı – Katılım kapsayıcı olmalı, mevcut ayrımcılık kalıplarından kaçınılmalı hem kız hem erkek, dışlanmış çocuklar için katılım fırsatlarının oluşmasını teşvik etmelidir. Çocuklar homojen bir grup değildir ve katılımın hiçbir gerekçeyle herhangi bir ayırım yapılmadan herkes için fırsat eşitliği öngörmesi gerekmektedir. Programların ayrıca tüm topluluklardan çocuklara kültürel olarak duyarlı olmalarının sağlanması da gerekmektedir.

7. Eğitim ile Desteklenmiş – Yetişkinler çocuklarla ortaklaşa çalışmak ve çocukları

gelişen kapasitelerine uygun olarak etkin bir şekilde katmak ve çocukların katılımını etkin bir şekilde kolaylaştırmak için örneğin; çocukları dinleme becerileri sağlamak için hazırlık, beceri ve desteğe ihtiyaç duymaktadır. Çocuklar, etkin katılımın nasıl destekleneceği konusunda eğitmenler ve kolaylaştırıcı olarak sürece dahil edilebilirler; örneğin hakları ile ilgili etkin katılım farkındalığı ve toplantı organizasyonu eğitimi, kaynak geliştirme, medya ile ilişkiler, topluluk önünde konuşma ve savunuculuk alanlarındaki becerilerini güçlendirmek için kapasite geliştirmeye ihtiyaç duyarlar.

8. Güvenli ve Riske Karşı Duyarlı – Belli durumlarda, görüşlerin ifade edilmesi riskler içerebilmektedir. Yetişkinlerin birlikte çalıştıkları çocuklara karşı sorumluluğu vardır ve çocukların şiddet, sömürü veya katılımlarının başka herhangi bir olumsuz sonucu ile ilgili risklerini asgariye indirmek için her tedbiri almalıdırlar. Uygun koruma sağlamak için gerekli eylemler, bazı çocuk gruplarının karşı karşıya olduğu belirli riskleri ve yardım almada yüz yüze kaldıkları ekstra engelleri kabul eden açık bir çocuk koruma stratejisinin geliştirilmesini içerecektir. Çocuklar, zarardan korunma haklarından haberdar olmalıdır ve ihtiyaç duyduklarında yardım için nereye gideceklerini bilmelidir. Katılımın değerinin ve getireceklerinin anlaşılmasını geliştirmek ve aksi halde çocukların maruz kalabileceği riskleri asgariye indirmek için aileler ve topluluklar ile birlikte çalışmaya yatırım yapılması önemlidir.

9. Hesap Verebilir – Takip ve değerlendirmede devamlılık önemlidir. Örneğin, her türlü araştırma ve istişare sürecinde, çocuklar görüşlerinin nasıl yorumlandığına ve kullanıldığına ilişkin olarak bilgilendirilmeli ve gerektiğinde bulguların analizine itiraz etme ve etkileme fırsatı verilmelidir. Çocukların ayrıca katılımlarının elde edilen sonuçları nasıl etkilediği konusunda açık geri bildirim alma hakkı vardır. Uygun olduğunda, çocuklara takip süreçlerine ve faaliyetlerine katılma fırsatı verilmelidir. Çocukların katılımının mümkün olduğunda çocukların kendileri ile birlikte izlenmesi ve değerlendirilmesi gerekir.

Çocuk Hakları Ağları için Yararlı Kaynaklar

Bilgi kaynakları

UNICEF Bilgi Merkezi

<http://unicef.org.tr/bilgimerkezi.aspx?mnid=6>

UNICEF Çocuk Dostu Şehirler:

<http://childfriendlycities.org/tr/>

Uluslararası Çocuk Merkezi Çocuk Hakları Bilgi Kaynakları:

<http://www.cocukhaklariizleme.org> (genel bilgi, çocuk katılımı yayınları)

<http://www.cocukgozlemevi.org> (çocuk mağdur hakları)

<http://www.cocuklarlagucluyuz.net> (çocuk katılımı çalışmalar, küçük mali destekler)

<http://www.5te1.cocukhaklariizleme.org> (cinsel istismarı önleme, yerel yönetimler için girişim)

<http://www.cocukhaklariizleme.org/cocukhaklari/turkce/> (çocuklara çocuk hakları)

Dünya, Avrupa ve Türkiye'de Sivil Ağlar Rehberi, Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM)

<http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/d/u/dunya-avrupa-ve-turkiye-de-sivil-aglar-rehberi.pdf>

STK'lar için İletişim ve Kampanya Hazırlama Rehberi, Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, 2006.

<http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/i/l/iletisim.pdf>

STGM Kütüphanesi

www.stgm.org.tr/tr/stgmkutuphanesi

Sivil Düşün AB Programı

www.sivildusun.net/hakkimizda/

TACSO Sivil Toplum Destek Programı
<http://www.tacso.org/Publication/List/?lang=tr>

İnsan Hakları Ortak Platformu Yayınları ve Bilgi Bankası
<http://www.ihop.org.tr>

Çocuk Katılımı El Kitabı, 2009.
www.cocukhaklariizleme.org/cocuk-katilimi-el-kitabi

Çocuklara Danışmada Asgari Standartlar. Çocuk Katılımı Kuruluşlar Arası Çalışma Grubu, 2007.
<http://www.cocukhaklariizleme.org/cocuklara-danismada-asgari-standartlar>

Çocukların Danışma Sürecine Katılımı Üzerine Elkitabı.
Çocuk Katılımı Kuruluşlar Arası Çalışma Grubu, 2007.
<http://www.cocukhaklariizleme.org/cocukkatilimelkitabisc>

